

عربستان سعودی؛ راه صدساله‌ای که سی ساله طی شد

منبع: taUmäÖÜeÇif
ترجمه: محمود عزیزی

عربستان سعودی، عضو ارشد اوپک و بزرگ‌ترین صادرکننده نفت دنیا، در حال تجربه بیشترین میزان رشد خود در چند دهه گذشته است. این در حالی است که قدرت رو به توسعه این کشور هم‌اکنون به دست بخش خصوصی اداره می‌شود و این وضعیت با شکوفایی‌های اقتصادی پیشین عربستان که موتور محرک آن نفت بود و سرمایه‌گذاری دولت به پیدایش آن انجامیده بود، تفاوت دارد. هم‌اینک با اجرای تمهیدات آزادسازی اقتصادی و ورود پروژه‌های انبوه به عرصه گسترده‌تر اقتصادی، موجی از خوش‌بینی به وجود آمده است و این وقایع همگی ایجاد یک ثبات اجتماعی، اقتصادی به اربابان قدرت جهان عرب نوید می‌دهند.

راهیابی عربستان سعودی به WTO،
چارچوب اقتصادی کلان این کشور را
تقویت کرده است. انتظار می‌رود که این
اتفاق، اقتصاد عربستان سعودی را در مسیر
آزادسازی و گشایش مستمر قرار دهد. این
امر، اصلاحات اقتصادی ساختاری جاری
را تقویت خواهد کرد، به تنوع بخشی
اقتصاد این کشور یاری می‌رساند، نرخ
بیکاری را کاهش می‌دهد و رشد بخش
خصوصی را تشویق می‌کند

هر شبکه است، احتمال دارد درآمدهای به دست
آمده از صادرات نفت به رقم بی‌سابقه ۱۷۰ میلیارد
دلار برسد که از ۱۵۷ میلیارد دلار سال ۲۰۰۵ بیشتر
است. در نتیجه مزاددهای حساب فعلی امسال
می‌تواند بالغ بر حدود ۱۰۰ میلیارد دلار شود که بالاترین
رقم تاکنون است.

اعتبار این کشور، بازتابی است از مدیریت اقتصادی
کلان و آینده‌نگرانه، مزاددهای مضاعف بودجه
کشوری، نداشتن بدهی خارجی، شکوفایی
سرمایه‌گذاری خارجی و داشتن پول باثبات به همراه

دولت با تفاوتی زیاد، ارقام را بالاتر در نظر خواهند
گرفت، در نتیجه مزاددهای درآمدی هنگامت دیگری
به وجود خواهد آمد. در بودجه سال ۲۰۰۵ مزاددی
معادل ۲۱۴ میلیارد ریال سعودی (۵۷ میلیارد دلار)
در نظر گرفته شده بود که معادل ۱۸ درصد GDP بود.
حدود دو سوم از این افزایش درآمدهای سال گذشته
برای رها کردن دولت از بار بدهی‌ها و بقیه برای
برنامه‌های رفاه اجتماعی و توسعه زیرساخت‌ها به
کار گرفته شد. با قیمت سبد نفتی فعلی اوپک که حدود ۶۰ دلار برای

ملی که از ۱۱۹ درصد GDP در
اواخر دهه ۱۹۹۰ به ۴۰ درصد
GDP فعلی رسیده است.
در بودجه قابل توسعه سال
۲۰۰۶، یک مزاد ۵۵ میلیارد
ریالی پیش بینی می‌شود و
انتظار می‌رود که بر اساس
قیمت نفت با میانگین ۳۱ دلار
در هر بشکه، درآمدها و
هزینه‌های عربستان به ترتیب
به ۳۹۰ میلیارد ریال سعودی و
۳۳۵ میلیارد ریال سعودی
برسند. همچون سال ۲۰۰۵

پیش بینی‌های محتاطانه

سندوق جهانی پول (IMF)، مقامات سعودی را به
خاطر مدیریت اقتصادی کلان و دوراندیشانه،
استفاده موثر از درآمدهای نفتی در جهت تقویت و
توسعه بخش خصوصی و عملکرد اقتصادی
چشمگیر، تقدیر کرده است. IMF معتقد است، با
توجه به مزاد حساب‌های مالی فعلی، کماکان ذخایر
این کشور، در حال افزایش و بدهی‌های دولت در
حال کاهش است. همچنین اجرای پیوسته
اصلاحات ساختاری با یک نیروی رانشگر برای
تنوع بخشی اقتصادی و رشد ناشی از بخش
خصوصی در هم آمیخته است. این مساله
انعطاف‌پذیری اقتصاد در برابر شوک‌های ناشی از
قیمت نفت را افزایش می‌دهد.

تولید خالص ملی (GDP) اسمی عربستان، بین
سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۵ به طور میانگین ۱۴ درصد در
هر سال رشد داشته که هم بخش‌های نفتی و هم
بخش‌های غیرنفتی در آن نقش داشته است.
بخش‌های غیرنفتی (تشکیل دهنده ۶۰ درصد از
GDP) از اصلاحات اقتصادی جاری و تاثیرات
چندگانه افزایش قیمت‌های نفتی در سه سال گذشته
منفعت شده‌اند. فعالیت پویای بخش خصوصی
به ویژه در تجارت خرده‌فروشی، ساخت و ساز،
خدمات مالی، تولید و ارتباطات، شاهدی بر
توانایی‌های این بخش است. همچنین رشد فزاینده
قیمت نفت، در افزایش قابل توجه درآمد سرانه این
کشور و رسیدن آن به بیشتر از ۱۳ هزار دلار در سال
۲۰۰۵ نقش داشته‌اند.

با وجود تقاضای پرحجم داخلی، به برکت
سیاست‌گذاری‌های پولی دوراندیشانه، نرخ تورم این
کشور در حال حاضر قابل اغماض است اما نرخ‌های
بهره افزایش داشته است. این سیاست با تثبیت نرخ
ارز بین ریال سعودی و دلار آمریکا - که ثبات قیمت
پایداری را موجب شده - سازگار است.

تأمین بودجه عمومی بی‌عیب و نقص، شاهدی است
بر وجود مزاددهای بودجه و کاهش شدید بدهی‌های

ظرفیت نهادی گسترده.

آژانس رتبه بندی اعتبار جهانی (S&P)، اخیراً رتبه عربستان سعودی را به A+ ارتقا داده و service Moody's investors نیز با پیش بینی دورنمایی مثبت، وضعیت رتبه سرمایه گذاری عربستان سعودی را به (A3) ارتقا داده است. S&P دلایل گوناگونی را برای این ارتقای رتبه عربستان برمی شمارد. این آژانس خاطر نشان می کند: «در سال ۲۰۰۵ گردش های مالی این کشور چشمگیر بوده است. مزاد های بودجه عمومی دولت تقریباً ۲۰ درصد GDP بوده و بخش قابل توجهی از بدهی داخلی دولت، پرداخت شده است.

ذخایر خارجی «آژانس پول عربی» سعودی در سال های اخیر رشد سریعی داشته و انتظار می رود که از ۹۲ میلیارد دلار سال ۲۰۰۴، در سال ۲۰۰۶ به ۲۲۰ میلیارد دلار بالغ شود که این مبلغ، برای پوشش دادن پرداخت های حساب جاری یک دوره حدوداً ۲۳ ماهه کافی است. به علاوه دولت مرکزی هیچ بدهی

خارجی ندارد و هیچ برنامه ای برای تن دادن به چنین بدهی هایی نیز در دست ندارد.» Moody's از مقامات این کشور به خاطر پیشرفت های اقتصادی و مالی گسترده و ابتکارات آنها برای افزایش انعطاف پذیری ساختاری در برابر شوک های اقتصادی و سیاسی تقدیر می کند.

با وجود ارتقای رتبه اعتباری این کشور، احتمال اینکه دولت در میان مدت، هرگونه بدهی ارزی خارجی را به تصویب برساند، وجود ندارد. هرچند که شرکت های سعودی برای بهره برداری از بازار های سرمایه جهانی با نرخ های بهره پایین تر، در موقعیت و موضع قدرتمندتری قرار دارند.

بازار سهام عربستان سعودی از جمله بازار های سهامی است که بهترین عملکرد را در سال ۲۰۰۵ داشته است. موتور متحرکه شکوفایی پولی و رشد اعتباری این کشور در سال های اخیر، دارایی هایی همچون املاک و سهام بوده است. اما به دنبال کسب سود های سرمایه هنگفت در دوره زمانی ۵-۲۰۰۴، انجام برخی تصحیح ها اجتناب ناپذیر بود. به علاوه

برخی از سهام های دارای ارزش بالا، با سودی ۴۰ برابر بیشتر معامله می شد. در اواسط آوریل بازار دستخوش نوسانات شدیدی شد.

از جمله شواهد این نوسانات می توان به نشان پایه TASI (Tadawal All Share Index)، اشاره کرد که ۳۵ درصد از ارزش خود را به نسبت اوج بهای خود در اواسط فوریه ۲۰۰۶ یعنی ۱۹/۸۲۷ واحد از دست داد، در حالی که یک حراج طولانی از طریق «Effect Wealth» و در نتیجه مصرف و سرمایه گذاری مهار شده بخش خصوصی می توانست موجب جلب اعتماد شود.

با این حال اکثر ناظران بر این باورند که اقتصاد این کشور، از انعطاف پذیری لازم برای مقاومت در برابر التهاب بازار سهام برخوردار است. از این رو به لطف توسعه مالی و سرمایه گذاری های رو به درون و وجود یک چشم انداز مثبت اقتصادی - پیش بینی ۶/۳ درصد رشد برای سال ۲۰۰۶ و ۶/۴ درصد برای سال ۲۰۰۷ توسط IMF - وقوع یک فروپاشی سریع نامحتمل می نماید.

رشید المعراج، سرپرست «آژانس پول بحرین» در مصاحبه با بیزینس مانیاتور اینترنشنال چاپ لندن، ضمن اشاره به رکود حاکم در منطقه، گفته است: «با توجه به نیاز بازار به داشتن فضایی برای تنفس کردن، وقوع این رکود غیرمنتظره نبود. اما چشم انداز قیمت نفت هنوز خیلی روشن است. بنابراین اصول بنیادین اقتصادی خلیج فارس کماکان در وضعیت مطلوب باقی می ماند. گذشته از تاثیر کوتاه مدت بر اعتماد سرمایه گذاران، هیچ آسیب درازمدتی از این رکود متصور نیست». به تازگی «اداره بازار سرمایه»، یگانه قانون گذار بازار های سرمایه سعودی، موازینی را برای بازگشت اعتماد سرمایه گذاران و بهبود سیالیت اعلام کرده است. این موازین شامل وضع محدودیت روزانه حداکثر پنج درصدی برای سود و زیان ها، با تقسیم سهام ها به طبقات کوچک تر و اجازه سرمایه گذاری مستقیم شش میلیون خارجی در بورس سعودی (کارگران خارجی

صندوق جهانی پول (imf) مقامات سعودی را به خاطر مدیریت اقتصادی کلان و دوراندیشانه، استفاده موثر از درآمدهای نفتی در جهت تقویت و توسعه بخش خصوصی و عملکرد اقتصادی چشمگیر، تقدیر کرده است

نخواهد بود. با این حال راه بخش بالادستی و پرمفعت نفت تا آینده‌ای قابل پیش بینی، به روی شرکت های چندملیتی و بزرگ نفتی، بسته باقی خواهد ماند». گزارش «سرمایه‌گذاری جهانی» سال ۲۰۰۵ نشان می‌دهد که عربستان سعودی بزرگ‌ترین جذب‌کننده سرمایه‌گذاری خارجی در منطقه خلیج فارس است و مجموع سهام این کشور در سال ۲۰۰۴، ۲۰/۴۵ میلیارد دلار بوده که این رقم معادل ۵۱ درصد سهام شورای همکاری خلیج فارس با مجموع سهام ۴۰/۴۲ میلیارد دلار است.

در پایان سال ۲۰۰۴، SAGIA مجموعاً هفت هزار و ۱۶۱ مجوز به ارزش ۵۰/۴۶ میلیارد دلار صادر کرده که ۵۵ درصد آنها (از نظر ارزش) متعلق به پروژه‌های صنعتی و بیشتر در بخش مواد شیمیایی و پلاستیک بوده است. صنعت پتروشیمی شکوفای این کشور (که از این نظر در سطح جهان در مقام هفتم قرار دارد) حتی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی بیشتر نیز از ساختار و استحکام لازم برخوردار است. دلیل این امر مزایای هزینه‌ای است که شرکت آرامکو عربستان به خاطر دسترسی به حجم عظیمی از ذخایر گاز ارزان در اختیار این صنعت قرار می‌دهد. بنا بر اعلام گروه مالی سامبا، صنعت پتروشیمی یکی از بزرگ‌ترین طرف‌های ذی‌نفع از ورود عربستان به WTO محسوب می‌شود.

چندی پیش عربستان سعودی از یک طرح خصوصی‌سازی گسترده از طریق مشارکت دولتی -

غیرتعرفه‌ای، اجرای حقوق مالکیت معنوی برای ترویج نوآوری، اجازه ورود سرمایه بخش خصوصی به بخش‌های آب و برق، آزادسازی صنعت خدمات مالی و بهبود مقررات و نظارت بر بازار بیمه و سرمایه بودند.

عضویت در WTO می‌تواند در جذب سرمایه‌گذاری خارجی و

فناوری‌های پیشرفته در بخش‌های غیرنفتی به این کشور کمک کند.

امر الدباغ، مدیرکل اداره سرمایه‌گذاری عمومی عربستان سعودی (SAGIS) می‌گوید: «مهم‌ترین نکته درباره WTO این است که این سازمان به سرمایه‌گذاران خارجی اطمینان خاطر می‌دهد که قوانین و مقررات عربستان سعودی در جهت استانداردهای بین‌المللی قرار دارند». S&P نیز خاطرنشان می‌سازد که: «راهیابی عربستان سعودی به WTO، چارچوب اقتصادی کلان این کشور را تقویت کرده است. انتظار می‌رود که این اتفاق، اقتصاد عربستان سعودی را در مسیر آزادسازی و گشایش مستمر قرار دهد. این امر، اصلاحات اقتصادی ساختاری جاری را تقویت خواهد کرد، به تنوع بخشی اقتصاد این کشور یاری می‌رساند، نرخ بیکاری را کاهش می‌دهد و رشد بخش خصوصی را تشویق می‌کند».

در حال حاضر بیشتر صنایع زیربنایی از جمله اکتشاف و توسعه گاز (E&D) و بخش بالادستی، زیرساخت‌های مرتبط با انرژی، استخراج معادن، انتقال و توزیع انرژی، حمل و نقل، فناوری ارتباطات و اطلاعات (ICT)، تلفن همراه، چاپ (به استثنای رسانه‌ها و انتشارات)، بیمه، جهانگردی، آموزش و مراقبت‌های بهداشتی، کاملاً به روی سرمایه‌گذاری خارجی باز است. الدباغ می‌گوید: «به زودی دیگر از فهرست سیاه ممنوعیت در حوزه‌های راهبردی خبری

قبلاً از سرمایه‌های دو جانبه منع شده بودند) و طرح‌هایی برای ایجاد یک صندوق ثبات آفرین بازار ساز است.

در بی‌ثباتی اخیر بازار به جای سرمایه‌گذاری‌های اوراق بهادار، سرمایه‌گذاری در دارایی‌های ثابت تشویق می‌شود. حقیقت آن است که بورس بازی، نقشی کلیدی را در بدنه بازار سعودی بازی می‌کنند؛ بازارهایی که انتظارات موجود مبنی بر دست یافتن به سودهای کوتاه‌مدت، محرک اصلی سرمایه‌گذاران خرده‌پا است.

در یکی از گزارش‌های Riyadh Bank آمده است: «رشد سریع و فزاینده بازار سهام ممکن است به عاملی برای سردرگمی برخی از مشاغل محلی تبدیل شده باشد. برخی از این مشاغل منافع خود را وارد بازار سهام محلی می‌کنند و پول بی‌دردسری را به دست می‌آورند». به طور خلاصه باید گفت که افزایش سرمایه‌گذاری ثابت، ظرفیت بهره‌وری یک کشور را در درازمدت گسترش می‌دهد. ارقام سال ۲۰۰۴ بانک جهانی نشان می‌دهد که آرایش سرمایه ناخالص (Gross Capital Formation) عربستان سعودی، ۱۹ درصد GDP این کشور را تشکیل می‌دهد که ۳۰ درصد از میانگین اقتصادهای شرق آسیا کمتر است.

عربستان سعودی به شکل روزافزونی در حال انطباق خود با بازار جهانی رقابتی است. این بازار رقابتی عمدتاً به لطف اقدام‌های متمرکز ملک عبدالله بن عبدالعزیز، شاهزاده طرفدار اصلاحات نهادی، ایجاد شده است و هدف آن آزادسازی اقتصادی و تنوع بخشی گسترده‌تر است. در طول پنج سال گذشته، دولت اصلاحاتی را ایجاد کرده که راهیابی این کشور را به سازمان تجارت جهانی (WTO) تسهیل کرده است. این تمهیدات شامل بهبود قوانین سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI)، بررسی یک آیین‌نامه مالیاتی جدید سازگار با مشاغل (Business-friendly)، تجدید نظر در قوانین تجاری، کاهش تعرفه‌های وارداتی و حذف موانع

چندی پیش عربستان سعودی از یک طرح خصوصی سازی گسترده از طریق مشارکت دولتی - خصوصی با دولت سعودی تا سال ۲۰۲۰ خبر داد که ارزش آن بالغ بر ۸۰۰ میلیارد دلار است

خصوصی با دولت سعودی تا سال ۲۰۲۰ خبر داد که ارزش آن بالغ بر ۸۰۰ میلیارد دلار است. این طرح فرصت هایی را برای سرمایه گذاری شرکت های خارجی در بخش های کلیدی نظیر خدمات، راه ها، راه آهن، ارتباطات، الکترونیسیته، تصفیه و شیرین سازی آب، حمل و نقل هوایی، خدمات

هوایمایی و بندری، ساخت و ساز شهری، آموزش، بهداشت، خدمات پستی، صنایع معدنی، فرآوری نفت و گاز و کارخانه های پتروشیمی و صنعت خدمات مالی، از جمله سرمایه گذاری بازارهای سرمایه، در اختیار آنها قرار خواهد داد. با این حال تاکنون روند خصوصی سازی کند بوده و دارایی های بزرگ، از جمله حمل و نقل ملی، گروه تولیدی Sabic، شرکت های ارتباطات راه دور سعودی، شرکت برق سعودی، شرکت معادن سعودی و بزرگ ترین بانک این کشور به همراه برخی موسسات دیگر کماکان تحت مالکیت دولت قرار دارند. شاهزاده ولید بن تلال، سرمایه گذار جهانی میلیاردی گفته است: «دولت باید

پای خود را از کلیه سرمایه گذاری ها در شرکت های دولتی بیرون بکشد. در سال های آتی برای غلبه بر رشد جمعیت و جلوگیری از تنگناهای ساختاری در اقتصاد سعودی، باید سرمایه گذاری های دولتی - خصوصی قابل ملاحظه ای انجام پذیرد». سازمان ملل متحد پیش بینی می کند که جمعیت عربستان سعودی به ۳۷ میلیون نفر در سال ۲۰۲۵ و ۵۰ میلیون نفر در سال ۲۰۵۰ افزایش یابد. در حال حاضر ۷۰ درصد کل جمعیت بومی این کشور زیر ۳۰ سال هستند بنابراین برنامه های ایجاد شغل و خدمات عمومی کافی، اهمیت و ضرورت می یابد. بر اساس اعلام منابع رسمی، انتظار می رود که در طول ۱۵ سال آینده، زیرساخت های اساسی به تنهایی ۱۴۰/۷ میلیارد دلار را به خوبی جذب کنند. به همین ترتیب شبکه های تولید و انتقال نیرو، شبکه های تصفیه و شیرین سازی آب و ارتباطات از

رشد ۱۰۰ درصدی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای عربی

میزان سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی در کشورهای عربی از ۱۲/۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۴ به ۲۸ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۵ افزایش یافته است.

میزان سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی در کشورهای عربی در سال ۲۰۰۵ به ۲۷/۹۸۶ میلیارد دلار آمریکا رسیده که این رقم در مدت مشابه سال ۲۰۰۴، ۱۲/۴۹۶ میلیارد دلار بوده است.

گزارش‌ها حاکی است، مقامات سازمان تضمین سرمایه‌گذاری در کشورهای عربی (IAIGC)، افزایش میزان سرمایه‌گذاری کشورهای عربی و افزایش بهای نفت را از جمله اصلی‌ترین دلایل بالا بودن شاخص سرمایه‌گذاری‌های خارجی در سال ۲۰۰۵ دانسته‌اند.

گفتنی است، بخش‌های مربوط به ارتباطات، حمل و نقل، انرژی، نفت و گاز و صنعت گردشگری از جمله اصلی‌ترین بخش‌هایی بوده‌اند که در این کشورها بیش از دیگر بخش‌ها موفق به جذب سرمایه‌های خارجی شده‌اند.

از سوی دیگر، سرمایه‌گذاری بانک‌های خارجی در امارات متحده عربی در سه ماه نخست امسال با ۲۲ میلیارد دلار از مرز ۸۱/۶۴ میلیارد درهم گذشت.

طبق آمار منتشر شده از سوی بانک مرکزی امارات، سرمایه‌گذاری‌های بانک‌های خارجی در امارات در سه ماه نخست سال جاری ۹/۲۳ درصد نسبت به همین مدت در سال گذشته رشد داشته است و مجموع کل سرمایه‌گذاری‌های بانک‌های خارجی از مرز ۸۱/۶۴ میلیارد درهم گذشت.

همچنین در سه ماه نخست امسال بانک‌های خارجی بیش از ۷۹/۳۴ میلیارد درهم تسهیلات اعتباری به مشتریان خود ارائه کردند.

روزنامه البیان نوشت: «در سه ماه نخست امسال بانک‌های خارجی بیش از ۱۴۶/۴۸ میلیارد درهم در نزد بانک مرکزی امارات سپرده‌گذاری کرده‌اند.»

جمله ICT از هم‌اکنون تا سال ۲۰۲۰ به ترتیب به بودجه‌ای ۹۰/۷، ۸۸ و ۷۰/۷ میلیارد دلاری نیاز دارند. همچنین دولت مبلغ ۵۳/۳ میلیارد دلار را برای صنعت و جهانگردی، ۲۸/۳ میلیارد دلار را برای کشاورزی و ۱۰/۷ میلیارد دلار را برای آموزش در نظر گرفته است. تمرکز بر تحصیلات عالی و آموزش حرفه‌ای به تجهیز نیروی کار ماهر عربستان سعودی که وجود آنها در یک اقتصاد نوین رقابتی ضرورت دارد، یاری می‌رساند.

این کشور پادشاهی با حمایت از ثبات بازار نفت، نقش حایز اهمیتی را در توسعه اقتصاد جهانی ایفا می‌کند. علی‌المحارب، قائم‌مقام برنامه‌ریزی شرکت آرامکو می‌گوید: «حتی پس از نزدیک به هفت دهه تولید نفت تنها ۲۸ درصد از مجموع ذخایر تایید شده ما تحلیل رفته است». آرامکو سعودی، بزرگ‌ترین شرکت نفتی جهان، قصد دارد ظرفیت تولید ثابت خود را از ۱۱/۳ میلیون بشکه در روز فعلی به ۱۲/۵ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۰۹ افزایش دهد و انتظار می‌رود بخش صنعت نفت و گاز - چه بالادستی و چه پایین‌دستی - در میان مدت یک سرمایه‌گذاری ۱۰۰ میلیارد دلاری را جذب کند.

فضای مطلوب فعلی، فرصتی طلایی را در ایجاد زیربنای استوار برای رشد شکوفا و پایدار فراهم می‌آورد. این امر با تسریع حرکت اصلاحات و افزایش منابع برای نسل‌های آتی امکان‌پذیر می‌شود. با این حال صندوق جهانی پول هشدار می‌دهد که بهبود چشم‌انداز مالی، در میان مدت هم فرصت‌ها و هم چالش‌هایی را به وجود می‌آورد. هم‌اکنون به‌کارگیری کارآمد و افزایش چشمگیر بودجه‌های اجتماعی، سرمایه‌های برنامه‌ریزی شده و مدیریت مازاد قابل ملاحظه، چالش‌های عمده عربستان محسوب می‌شوند. ■